

Gospodarski Glasnik

za Štajersko.

Glasilo za kmetijstvo in deželno kulturo.

Izdaja

c. kr. kmetijska družba štajerska.

Nemški uredjuje generalni tajnik
ces. svetovalec **Friderik Müller.**

Na slovensko prelaga
nadučitelj **Jožef Mešiček** v Sevnici.

Vsebina: Odredbe policije za živinsko zdravstvo v zatiranje kužne bolezni v gobcu in na parkljih. — Razne reči: Krvava uš. O toliščobnati reji molznih krav. Škodljiv upliv porjavelih posod na mleko in surovo maslo. O zmrzlem mleku. Izkoriščanje posnetega mleka v sirarnicah. Odvracanje vran od mladih setey. Med in sladkor kot zimska hrana. Poglavitna potreba, da čebele srečno prezimijo. O krvni množini pri različnih kralnih načinih. — Pomenkovanje: Pogovor o dragih časih iz prejšnjega stoletja. — Objave Raiffeisen: Raiffeisenova posojilna društva. — Tržna poročila.

Odredbe policije za živinsko zdravstvo v zatiranje kužne bolezni v gobcu in na parkljih.

Za občni zbor zemljedelskega sveta na Tirolskem dne 16. novembra 1898.

Kužna bolezen v gobcu in na parkljih prikazala se je letos v raznih krajih dežele; pritožbe o škodah, katerih po splošni sodbi kmetovalcev kmetijstvu ne provzroča toliko kuga sama, kakor vsled tiste izdane uradne odredbe, se tako množijo, da je zemljedelski svet v seji stalnega odbora dne 19. oktobra sklenil, postaviti taiste na dnevni red za letošnji 16. občni zbor, da se o njih posvetuje.

S pismom z dne 24. oktobra t. l. št. 1296 je zemljedelski svet kmetijskim okrajnim zadrugam naročil, najkasneje do 7. novembra semkaj naznaniti, kar se je letos ob navalu gobčne in parkeljne

kuge opazovalo in ob enem podati nasvete, kako bi se naj po nazoru častitih zadrug v bodoče postopalo v zatiranje kužne bolezni v gobcu in na parkljih.

Predno se začnem baviti z mnogoštevilnimi odgovori okrajnih zadrug, vidi se mi primerno govoriti o odredbah visokega deželnega zbora, ki jih je storil zadnja leta v tej zadevi, kakor tudi o nekterih pritožbah, ki so prišle v javnost glede uradnih zaukazov.

Priloga 36, peta seja deželnega zbora, stran 56 stenografičnega zapisnika tirolskega deželnega zbora z leta 1896 prinaša predlog gospodarstvenemu odboru v posvetovanje in predlaganje, kateri

se bavi z resnimi opozoritvami, že v deželnem zboru dne 18. maja 1893 storjenimi, in kateri se glasom priloge 129, 20. seja, str. 333, tiste dobe reši, ter zastran kužne bolezni v gobcu in na parkljih točko 2. soglasno sprejme:

„Deželnemu odboru se z ozirom na dopis c. kr. namestnije z dne 16. januarja 1896, št. 28.957 naroča, natančne pozvedbe vršiti zastran nasvetovanja v boljše zatiranje gobčne in parkeljne kuge, pomenivši se poprej z zemljedeljskim svetom, stopiti v dogovor s c. kr. namestnijo ter prihodnjemu vis. deželnemu zboru podati poročilo.

Vsled tega naročila poroča vis. deželni odbor v prilogi 17, četrta seja, stran 38, zasedanje 1897, ter izraža svoje nazore v nastopnih petih točkah:

1. Živinozdravniki naj bi sploh z ljudstvom stopili v prijateljsko razmerje.

2. Občine naj bi se pritegovale h kugopaznim komisijam in na njih želje naj se kolikor mogoče ozir jemlje.

3. Strogo naj se kaznujejo hudobne in škodo povzročujoče zatajbe, zelo stroga kazni pa naj zadene živinokupce, ki vedoma razširjajo kugo.

4. Obvezna izjava oblastev, da v slučaju nemudnega naznanila kužne bolezni zaukažejo le zaporo hleva, dvora ali sela, ne pa takoj najtežje naredbe, ki se po zakonu nikakor opravičiti ne dadó.

5. Da se občinskemu predstojništvu, ki ima po § 17 zakona

o živalski kugi dolžnost, ob kugosumnosti odrediti zaporo hleva, tudi podeli pravica, vkreniti če potreba, tudi druge provizorične priprave, da se odvrne zatros kužne bolezni, zoper koje odredbe morebitne pritožbe nimajo odložive moči.“

Te točke in pa mnenje obeh sekcij zemljedeljskega sveta sporočile so se vis. c. kr. namestništvu, ki je na to odredilo posvetovanje dne 4. novembra pod predsedstvom poročevalca v deželnem odboru, privzemši oba predsednika zemljedeljskega sveta, c. kr. namestniškega svetnika dr. pl. Majoni in dež. živinozdravnika Rizzoli, za podlogo pa se ni vzelo teh, v zatiranje gobčne in parkeljne kuge praktičnih pet točk, temveč ono mnenje, ki ga je doposlala salcburška deželna vlada.

Izid tega posvetovanja nahaja se v prilogi 143, 19. seja, str. 334 stenografičnih poročil 1897.

Čeprav je bilo bistveno sprejetih 12 točk v zatiranje gobčne in parkeljne kuge in se je na nje pri letošnjem navalu kužne bolezni s strani živinozdravskih oblastev najbrž ozir jemalo, vendar imajo tiste, kakor izkušnja uči le malo praktične vrednosti.

Važen se nam dalje vidi v prilogi dunajskega časopisa „Vaterland“ št. 258 se nahajajoči spis sedanjega trgovinskega ministra, Prevzvišenosti barona Dipauli: „Velevažno vprašanje za kmetovalce tirolske.“

V tistem se vsled pritožeb iz vseh delov dežele hudo kritikuje preostra izvršitev živinozdravskih

zakonov, zlasti napram gobčni in parkeljni kugi. Tam je mej drugim rečeno:

„Ali pri zeleni mizi ne umejo, da je v deželi kakor Tirolska pravo bogastvo in posestvo kmetov le živina? Kaj pa naj kmet misli, ki gotovo plačuje nemale davke, ako mu dandanašnji ni dovoljeno, da bi gnal svojo živino na planino, četudi je znano njemu in oblastvu, da nima več krme za polaganje v hlevu? Kaj naj misli, ako se od njega zahteva, da pusti živino na bregovih izstradati, samo da se ustreže gospodom zakona? Čemu torej formalna ostrost, ki tira kmetovalce v opravičeno obupnost? Čemu prepoved senjmov? Prepoved davčnih eksekucij pa ne, kedar pravi kmet: S čim pa naj plačam, če ne morem prodati živine?“ i. t. d.

Dalje se v okrožnici z dne 14. oktobra okrajna zadruga Rattenberg močno pritožuje nad preostriimi živinozdravskimi naredbami, omenjajoč velikansko škodo, ki jo neopravičene zapore okrajev večkrat prizadenejo kmetskemu prebivalstvu. Pritožuje se zlasti zoper ne čisto opravičeno zaporo političnega okraja Zell am See v letošnjem poletju, proti kateri je deželna vlada na Saleburškem pri ministerstvu za notranje stvari vložila ugovor.

V nekem pismu z dne 27. oktobra pritožuje se znani grajščak Robert Sand iz Christofen-a na Nižje Avstrijskem kot član kmetijskega sveta v poljedelskem ministerstvu o velikih škodah, ki jih

izvrševanje zakona o živalskih kugah pri gobčni in parkeljni kugi prizadene kmetskemu ljudstvu tudi na Nižje Avstrijskem.

On meni, da je treba najprej delovati na predrugačbo zakona o živalski kugi, sicer propade mnogo kmetov.

Navesti bi se dalo tudi več člankov iz časopisov, ki v tem zmyslu prinašajo pritožbe, da pa stvar preveč ne zavlečem, hočem preiti na došle odgovore kmetijskih okrajnih zadrug.

Od 32 okrajnih zadrug in od zveze v Bolzanu došli so odgovori na že omenjeno pismo zemljedelskega sveta.

Razen edinih dveh iz Pustriške doline in Briksen-a, kjer se gobčna in parkeljna kuga že več let ni prikazala, se v vseh poročilih bolj ali manj, v nekaterih celo z drastičnimi izrazi opisuje velika škoda, ki jo kmetovalci trpe vsled zapornih naredeb in oblastvenih ukazov ob zatiranju gobčne in parkeljne kuge. Omeniti je tukaj posebno poročila zadrug: Mals, Lana, Ulten, Zell am Ziller, Fügen, Nauders, Ried, Imst, Rattenberg, Prorais.

Več poročil pravi, če živinčeta poginejo, so tega krive le stroge zatvorne naredbe, ker mora živina o vsakem vremenu ostati na planinah brez strehe; če pa mora biti v hlevu zaprta in se prepove, odstranjevati gnoj in gnojnico, prigodi se, kakor piše zadruga Mals, da mnogim živalim parklji odgnijejo.

Skoro vse zadruga, kjer se je letos prikazala kužna bolezen, naglašajo, da se občinam in zadrugam ni priznal nikak upliv na odredbe v zatiranje bolezni; da so se vsled nepoznanja krajevnih razmer dogodili slučajni smešnih naredeb.

(Konec sledi.)

Razne reči.

Krvava ušica (*Schizoneura lanigera*).

V štajerski deželi vedno bolj se razširjajoči škodljivec sadnemu drevju.

Sadjarji in vinogradniki lepe zelene Štajerske dandanašnji nimajo tako lahkega stališča, kakor so ga imeli njih predniki. Glivice in živalski škodljivci ovirajo rast in krčijo dohodke; v mnogih slučajih je celo dvomljivo, bode li mogla trta in sadno drevje še nadalje uspevati ali ne. Večina teh zares neljubih gostov, ki živijo na škodo imenovanih rastlin, ki obdelovanje otežujejo in zelo podražujejo, prišla je iz Amerike. Zatrosili so jih k nam na vpeljanih novih sadnih in trsnih vrstah. V mnogih slučajih bi bili pametnije storili, da bi bili izmed obstoječih vrst manj vredne vrste iztrebili, krajevnim razmeram ugajajoče vrste pa pomnoževali. A ker so razne bolezni že enkrat pri nas, tedaj mora pač vsak posestnik začeti jih zatirati, če hoče od navedenih kulturnih rastlin imeti še sploh kak hasek.

To pot hočem opozoriti na nevarnega škodljivca sadnemu drevju, ki se od leta do leta po jablanah bolj razmnožuje, to je krvava ušica. Zanesla se je bržčas pred

dvajsetimi leti v našo deželo z drevjem in cepiči iz Nemčije, kjer živi že nad trideset let. Krvava ušica napada le jablane, in sicer samo veje, mladike in zgornje robove vejnih ran, ki so nastale po toči i dr. Bele, snežne pege so znamenja njih nastanitve. Ime „krvava ušica“ prihaja od rujavorudeče barve, katero ima nje telo, zlasti starih živali, če ji odvzamemo volno. Če uši zmečkamo, pokažejo se krvorudeče pege. V rasti te živali razločujemo: 1. matrne živali, ki ležijo jajčika, ne da bi se bile poprej zaplodile; 2. bube, iz kojih 3. postanejo krilate krvave uši, katere veter raznaša z drevesa na drevo, celo od sadovnjaka v drug sadovnjak, in katere po pripravnih zavarovanih mestih na drevesu zneso 5—10 jajec. Iz teh razvijejo se potem 4. spolne uši (samci in samice). Samica znese samo eno zimsko jajce, iz katerega se izleže prvo imenovana materna žival. Živé pa te uši tako-le:

V pomladi se prikažejo nekrilate samice, katere se po štiri-

krat levijo in pri tem voščeno rumeno barvo polagoma izpremené v rujavkasto rudečo, podolgasto svojo podobo pa v hruškasto, dolge zrastejo 1·5 milimetra in porodijo 30 do 40 mladih, ne da bi se bile poprej zaplodile. Med poletjem nastane, kakor pač vreme dopušča (vlažnotoplo vreme je ugodno za plodbi), 8—10 rodov do jeseni, tako se more krvava ušica neizmerno razmnožiti.

Po leti, proti avgustu, se nekatere živali po tretjem levenju izpremene, dobijo podolgasto telo in na vsaki strani oprsja krpice. Te živali imenujejo se bube. Po četrtem levenju dobe te bube krila in tipalnice in imajo večé oči. S prva sedé krilate živali med nekrlatimi ušmi. Tudi krilate krvave uši so samice, ki se razmnožujejo brez razplodbe. Kedar jajčika v njih truplu dozori, letajo od drevesa do drevesa, odlagajoč jajca in tako ustanovljajoč nove naselbine. Poiščejo pa živali pri tem zavarovana mesta, rane in razpoke po deblih in vejah, da so jajčika skrita.

Iz maloštevilnih 5—10 jajec izvalijo se takoj po izstopu iz maternega telesa spolne živali, samice in samci, brez kril in brez sesala, zmerom pa več samic nego samcev. Prve so večé, približno 1 milimeter dolge, zadnji samo 0·75 milimetra. Živali se kmalu pari, samci pa potem poginejo.

Oplojena samica znese samo eno ozimno jajce, tudi v kako rano ali razpoko na deblu ali stari veji, pogosto blizo korenin.

Mlade ličinke, ki se še v jeseni izvalijo iz ozimnih jajec, prezimijo, ko so dvakrat slekle svojo kožo, v spomladi pa se zopet po dvakratnem levenju razvijejo v nekrlate samice.

Tudi poletne krvave ušice, ki so jesen preživele, ostanejo ob nastopu zime združene v naselbinah na mestih, kjer jih je zima dohitela, in čeprav od mraza nekatere poginejo, vendar jih še nekaj ostane, ki potem z zalego krilatih uši tvorijo prvi poletni rod prihodnjega leta.

Materne ušice, kakor tudi bube zabadajo svoje navzdol obrnjeno sesalo v mlad lub in srkajo sok iz beline.

Neizmerno velika množica teh sesavcev, ki se z vsakim rodom še poveča, odvzame napadenim rastlinam veliko soka. Vsled tega začne sok še močneje dotekati in povzroči hobotno razraščanje stanic (celic) pod lubom, tako da lub počí. Razpoke bolehavo otečejo, pokažejo se kraste. Ker se tako višim delom rastline redilni sok odvzame, zato začnejo ti bolehati, se sušiti, listje rumeni in naposled se vrh posuši.

V pokončevanje krvavih ušic, katere, kolikor je doslé znano, nimajo v prirodi sovražnikov in so napram vremenskim izpremembam precej neobčutljive, priporočajo se sledeča sredstva:

a) Močno napadena stara drevesa, na katerih so se uši močno lotile enoletnih mladik, naj se posekajo in požgejo; tu ni več pomoči.

b) Taka drevesa, ki so še v najboljši starosti, imajo v vrhu veliko krvavih ušic, deblo in poglavitne veje pa so jim še zdrave, se pomladijo, to je veje v vrhu se jim močno prirežejo. Odrezane veje, ki so polne krvavk, morajo se skrbno pobrati in požgati.

c) Odvracati moremo krvavo ušico s tem, da skrbno snažimo lub na deblu in poglavitnih vejah, da izrežemo razpoke in rane na drevesu in jih zamažemo s katroanom ali tekočim drevesnim voskom, da postržemo v jeseni skorjo, postržek pa poberemo in požgemo, deblo in močnejše veje pa pomažemo z redko mešanico apna in ilovice v vodi. Dobro je, če na 100 litrov te razmaka pridenemo $1\frac{1}{2}$ liter petroleja. Apno in petrolej so krvavim ušicam zoprna.

d) Pokončevati je treba krvavo ušico celo leto. Najzanesljivejše je pokončevanje v spomladi, v marciju do maja, ker imamo v tem letnem času opraviti z okužbo v prvem svojem začetku. V jesenskih in zimskih mesecih je zatiranje olajšano s tem, da stoje drevesa brez listja in je gnezdišča krvave ušice lahko zagledati. Za pokončevanje krvavk služi nam petrolej in mast. Na starejih drevesih okrtačimo beli puh z ostro krtačo in pomažemo potem ta mesta s petrolejem, v katerem smo poprej med previdnim ogrevanjem raztopili loja, na 1 liter približno 7 gramov.

e) Mlada, še v drevesnici stoječa ali prva leta na stalnem

mestu rastoča drevesa je tudi dobro odrgniti po napadenih mestih z raztopino mazavega mila in mrčesnega praška. Pripravi pa se to sredstvo tako-le: $\frac{1}{2}$ kile mazavega (črnega) mila skuha se v 4 litrih vode, da se hitro in popolnoma raztopi. V to milnico (žajfnico) vsipljemo med vednim mešanjem še 1 kilo pristnega mrčesnega praška, ki se dobi pri lekarju Wolfram ali se naroči naravnost iz Dalmacije od C. Godniog-a v Zadru, dalje od L. Catalinic-a v Spljetu, kilo po 1 gld. 60 kr., ta razmaka se potem zredči s 100 litri vode. Vselej predno iz posode vzamemo kaj raztopine, jo moramo dobro premešati, ker se mrčesni prašek seseda na dno. Kot dobro sredstvo v pokončevanje krvavih ušic izkusila se je tudi dvoprocentna raztopina tobačnega izvlečka, ki se dobi v c. kr. glavnih zalogah tobaka v Fürstenfeld-u in v Ljubljani.

f) V odvracanje krvavih ušic je posebno dobro tudi drevje večkrat gnojiti, kar pospešuje rast, da se drevesa lažje ubranijo teh škodljivk.

H konci opozorimo še na to, da naj se za nove nasade kupljena drevesa, predno se posadijo, natančno pregledajo na deblu, mladikah in koreninah, da krvave ušice, če jih na drevju zasledimo, poprej pokončamo na ta način, da drevesa skrbno okrtačimo in zmijemo s poprej navedeno raztopino mazavega mila in mrčesnega praška.

Krvava ušica posebno rada napada vrste kalvil, bellefleur in rejnete (kosmače).

Ako bodo sadjarji pazili na dane migljaje, tedaj se bo zaprečilo razširjanje tega nevarnega

mrčesa in s tem se bo izpolnila tudi moja želja.

V Mariboru, meseca novembra 1898.

Strokovni učitelj Stiegler.

O tolščobnati reji molznih krav.

„Frühling'scheländwirthschaftliche Zeitung“ prijavlja razpravo tajnega dvornega svetnika prof. dr. Kirschnerja o pokladanju tolščobnate krme molzni živini, iz te razprave posnamemo sledeče zanimive podatke:

Preiskave, kako upliva tolšča krme na tolščo mleka, so se v novejšem času močno razmnožile in dovedle do različnih mnenj; v tem ko nekteri izsledovatelji mislijo, da použita tolšča naravnost upliva na dobrino mleka, je n. pr. Soxhlet tega mnenja, da se tolšča mleka tvori prvič po razpadanju žleznih stanic in drugič po prehajanju telesne tolšče v mleko, da torej tolšča použite krme nima naravnostnega upliva na tolščo mleka, temveč da stopi na mesto porabljene telesne tolšče. Tudi prof. Kirschner je v pojasnjenje tega vprašanja v zavodnem gospodarstvu na Lipskem napravil različne poskuse in je na podlagi teh in drugih posledkov prišel do mnenja, da more pač tolšča klaje, in sicer pri tej kravi bolj nego pri drugi, ugodno uplivati na tvorjenje tolšče v mleku, da pa to ne izhaja od tolšče kot take, zakaj tolšča klaje in tolšča mleka pripadata tisti kemični skupini, temveč

od večje redilnosti klaje sploh, da je torej v tem oziru učinek protejina in tolšče jednak.

Posesnik molznih krav si bo torej glede tolščobnate reje v prvi vrsti stavil vprašanje donosnosti. Koliko se naj tolšča ceni v primeru s protejinom, v tem so mnenja različna. V tem ko se od agrikulturkemijske strani tolšči pripisuje deloma jednaka vrednost kakor protejinu, deloma samo dve tretjini ali tri petine te vrednosti, — Soxhlet pravi, da se mora tolšča ob določbi vrednosti krepčavne klaje najmanj toliko ceniti kakor protejin — odkazuje Julij Kühn tolšči 2·4krat, protejinu 6krat toliko vrednost kakor nedušičnatim tvarinam: Ako se je n. pr. odločiti za bolj tolščobnate palmove kravajce ali manj tolščobnato palmovo moko z ozirom na vprašanje, je li bolje protejinasto ali tolščobnato krmiti, tedaj si je treba predočiti, da velja 1 kg protejina 53·4 vinarjev, 1 kg tolšče pa le 22·7 vinarjev, torej če obe redilni tvarini jednako uplivata na izločevanje mleka in če je njih učinek na krave drugače v vsakem oziru jednak, zasluži tolšča prednost zaradi nižje cene. Da se v drugi klaji tolšča včasih prav drago

plačuje, razvidi se iz primerjave cene čistnikovih kravajcev in kravajcev iz kokosovih orehov.

Pri omembi tega vprašanja pa se ne sme pozabiti, da ima protejin gnojilno vrednost, česar pa pri tolšči ni. V 1 kg protejina se nahaja poprečno 160 gr dušca, ki je vreden 11 vinarjev, ako ga pride štiri petine v hlevski gnoj, in če se 1 kg dušca v hlevskem gnoju ceni na 85 vinarjev. Od kupne cene protejina se mora torej ta znesek odšteti. Tolšča pa nima nikake gnojilne vrednosti, kar se je pri produkciji ne izkoristi, je izgubljeno.

Naposled je treba sprožiti še vprašanje, če tolščobnata reja molznih krav v drugem oziru, ki ni z donosnostjo krmljenja v neposredni zvezi, nima škodljivih posledic, če zdravje živali in njih storilna sposobnost sčasom škode ne trpi; da je to res tako, pokazali so različni, mej drugim tudi v Lipskem napravljene poskusi. Vsled tolščobnate klaje telesna teža močno narašča, kar nadalje povzroči jalovost in celo pokvaro na zdravju, kakor tudi znižbo storilne sposobnosti sploh.

Škodljiv upliv porjavelih posod na mleko in surovo maslo.

Da porjavele posode okus mleka pokvari in napravijo surovo maslo oljno ali lojno, dokazano je bilo že večkrat na nedvomen način. Pred leti je tudi Ihs. Siedl na mlekarskem poskusališču v Kielu dokazal, da je mlečnokislo železo, ki se tvori, če mleko v takih posodah stoji, največ krivo slabšega okusa. V novejšem času je mlekarski konzulent B. Böggild, kakor poroča „Illustr. landw. Zeitung“ ponovil te poskuse. Mleko, ki se je hranilo v močno porjavelih posodah, bilo je zopernega lojnega okusa in kazalo določno reakcijo po železu. Pri kemijski preiskavi našlo se je po dvodnevni stoji v posodi 10 miligramov železa v litru mleka, čez 5 dni 140 miligramov. Da se dozve, ali se bo v porjaveli posodi pokvarilo tudi mleko čisto drugega izvira, in da se dožene, ali bak-

terije pri tem kaj uplivajo, poslana je bila posoda v drugo mlekarno z naročilom, naj se tista dobro posnaži, pa ne izpari, potem pa se naj v njej laboratoriju dopošlje 8 kilogramov večernega in ravno toliko zjutranjega mleka. Dopolano mleko imelo je železa v sebi 7 miligramov na 1 liter in je bilo zopernega okusa.

Poskus se je na to ponovil in v mlekarni zaprosilo, naj pošlje ob enem v svoji novi posodi jednako množino večernega in zjutranjega mleka. Mleko v svetli posodi mlekarne ni kazalo nikake reakcije po železu, bilo je sladko in okusno, v slast bilo ga je piti. Da se dokaže, ali preide lojni okus tudi na surovo maslo, pustilo se je mleko v obeh posodah v laboratoriju stati, da se napravi na njem smetana, drugo jutro se je smetana posnela in iz vsake posode

posebej z metenjem v dveh steklenicah naredilo surovo maslo. Razlika v okusu bila je velika, zunjanost in gostota pa jednaka. Maslo iz svetle posode bilo je svežega in prijetnega okusa, dočim je imelo maslo iz rjaste posode po loju dub in okus. Slično izkušnjo napravili so nedavno na Dunaju v neki mlekarni. Mleko z neke grajščine imelo je okus po

loju. Na grajščini, to vzvedevši, povzvedovali so po vzroku in ravnali z vso previdnostjo, ne da bi bili prišli napaki na sled. Mlekarna je dala vse ogledati, in našli so v hlevu vzorno snago in skrbno hlajenje. Na to je poslala mlekarna nove posode za pošiljanje mleka, in glej — napaka je zginila.

O zmrzlem mleku.

V zadnjem času se je veliko pisalo o poskusih, mleko v zmrzlem stanu razpošiljati na velike daljave, in kaže se, da se bode v praksi ta način razpošiljanja udomačil. Že v raznih deželah kupčuje se z zmrzlim mlekom. Tako se v Sibiriji mleko oddaja samo v trdi obliki, in se namesto na litre prodaja na kose. Radi priložnosti pustijo tam mleko zmrzniti okoli kolčkov, da se lože razpošilja, mlekar odda potem odjemnikom eden ali več kosov.

Na enak način nastala je na

Francoskem znamenita obrtnija, ki pusti mleko umetno zmrzniti in je potem prodaja v trdi obliki. Dokazano je, da ostane mleko v tem stanu nad mesec dni popolnoma presno. Rztali se mleko na priprost način, da se kos strdenega mleka nad ognjem razgreje. Francoski učenjak Guerin je tudi v nekem predavanju dokazal, da ledeno mleko nič ne izgubi redilnih snovi, zlasti tolšče ne, in da se more kakor presno mleko podežati v maslo in sir.

Izkoriščevanje posnetega mleka v sirarnicah.

Nemastno, posneto mleko, ki ni priljubljeno za človeški živež, izkorišča se največ tako, da ga dobe zalagatelj mleka nazaj in ga potem porabijo za izrejo telet in pitanje prašičev. Zarad neslastnega okusa močno odmaslenega mleka zdi se, kakor da bi vsa prizadevanja porabljeni ga v večji meri za ljudsko hranitbo, ostala trajno brez uspeha. Drugačno je

vprašanje o vedno naraščajočem izdelovanju mehkega sira iz posnetega mleka. S pravilnim ravnanjem je tudi mogoče iz nemastnega posnetega mleka narediti mehki sir, ki ima še dokaj dober okus in se vsled zelo nizke cene med ljudstvom lahko proda. Ker je izdelovanje takega sira s sirnim avtomatom od Ohl-a in izboljšanim strojem za mehki sir od

Schach-a zelo olajšano, bi lahko marsikatera mlekarnica svoje posneto mleko do cela ali deloma na ta način boljše izkoriščala, kakor z narejanjem skute ali pitanjem prašičev. Tu se ne sme tudi pozabiti, da so sosedni manjši kraji in mesta odjemalci, ki navadno boljše plačujejo, kakor prenapolnjena tržišča velikih mest, ne gledé na to, da daljna vožnja tako blago neprimerno podraži. Tak primerljaj, kako je posneto mleko mogoče na ta način izkoriščati, priobčen je iz prakse v listu „Zeitschrift für die landw. Vereine im Grossh. Hessen“, kakor sledi: „Poprej, ko še niso poznali sredobežnega stroja, je vsaka skrbna gospodinja skušala izkoristiti zaostalo kislo mleko z izdelovanjem dobrega domačega sira. Da, reči moram, ponosna je bila na izdelovanje finega sira za domačo mizo in zadovoljne odjemalce v boljših slojih. In danes, v našem prosvetljenem času, kako je v tem oziru čisto drugače! Kje je dobri sir za gospodarstvo? Po mnogih krajih in posebno tam, kjer se pridela največ mleka, so izdelovanje sira čisto popustili. In zakaj? Lahko je odgovoriti na to vprašanje. Ker z nastajanjem sirotkarnic niso ob enem umeli, kakor pri surovem maslu, izdelovati tudi boljši ali vsaj uprav tako okusen sir. Poprej je v posnetem mleku ostala še precejšnja množina masla, dandanes pa, ko hoče vsakdo razpošiljati, oziroma kupiti najmočnejše posnemajoči stroj, je stvar čisto drugačna. No, pogledjmo!

Močno posneto mleko ima v sebi, kakor vsakdo ve, dragoceno beljakovino v najcenejši obliki. Že samo to bi nam moralo zadostovati in dati povod k premišljevanju, da se ta najredilnejši živež ne poklada živalim, marveč da vstrežajoč svojemu pravemu namenu, služi ljudem v lahko dobljivi in tudi okusni obliki za hrano, in sicer v večji meri kakor dosihmal. Dovolj je znano in tudi že prevdarjeno, zato se mi ni treba v to spuščati, da se doslé z izdelovanjem skute poprečno za 1 liter posnetega mleka ni doseglo nad 2 vinarja. Tudi o fabrikaciji raznovrstnega sira, ki je doslé prišel v trgovino in ki se ne izplača posebno, ker boljših odjemalcev zanj ni dobiti, ni vredno govoriti. Pri nas smo dozdej v vsakem oziru delali poskuse in pridobili izkušnje. Delj časa napravljaj se je poskus, sesiriti čisto presno, iz sredobežnega stroja vzeto posneto mleko, kakor se to na sličen način zgodi pri mehkem siru. Izid je bil ta-le: Na ta način s strojem za mehki sir — mi rabimo v ta namen sirni avtomat (patent Ohl) — iz samega posnetega mleka ob previdnem ravnanju med ogrevanjem in sirjenjem pripravljaj sir je mehek in rahel. Sir je čez 14 dni rumen kakor slama in podoben lepemu domačemu siru. Po okusu pa je dosti boljši. Tak sir se lahko hitro proda, ker je cena primerno nizka. Mi prodajamo v sirarnici stotino po 4 marke. Ker izdelamo iz 120 litrov posnetega mleka 168 hlebov

sira, tedaj je račun tak-le: 120 litrov posnetega mleka = 168×4 dá 6.72 M. Od tega odpade za sol, zaboječek, papir (stanijola pri tem ne rabimo) 42 vin., ostane 6.30 M., torej pride liter posnetega mleka na $5 \frac{1}{4}$ vin. Delo je priprosto, ker se vrši vse mehanično, zato je tudi izdelek brez-

madežno čist in okusen. Ko se je izgotovljeno blago osolilo, ravnanje ž njim ni več zamudno, in iz vseh navedenih razlogov je tako izdelovanje pač priporočljivo. Pisec tega rad postreže častitim čitateljem, če želijo, z natančnejšimi pojasnili.

„Oesterr. Molkerei-Zeitung.“

Odvračanje vran od mladih setev.

Iz časopisa „Oesterr. Landw. Wochenblatt“ posnemamo proti škodi, ki jo napravijo vrane, pobirajoč s prstjo nepokrito seme in izdirajoč mlade žitne rastlinice, dva načina v obrambo, ki bržčas res pomagata: Prvi poskus obstoji v tem, da se seme poprej z degtom (katranom) pomeša. Poskusi naredili so se z raznovrstnim žitom in naslednjo zmesjo: 200 g plinovega degta, 200 g petroleja in 3 litre vroče vode na 1 hektoliter semena. Vrane se tako pripravljene zrnja niso dotaknile in tudi

kaljivosti ni ta priprava nič škodovala.

Za drugi poskus pa se je vzelo: 200 g degta, 200 g petroleja, 200 g bakrenega sulfata in 3 litre vode. Tudi ta zmes je odvrčala vrane, ne da bi bila kaljivosti kaj škodila. Da se pripravi ta zmes, združimo najprej deget in petrolej z 1.5 litra vroče vode, potem pa raztopimo bakreni sulfat v 1.5 litra vroče vode; ko smo obe tekočini dobro zmešali, poškropimo seme s to mešanico.

Med in sladkor kot zimska hrana.

Poskusi, katere je neki čebelar v Lapeer-u narejal z medom in sladkorjem kot zimsko hrano, imeli so ta-le uspeh:

V jeseni 1893 odbral je taisti 24 jednako močnih panjev čebel, od katerih je 12 prezimil z medom in 12 pa s sladkorjem. Dne 15. novembra določil je težo vsakega panja in spravljal čebele potem v klet pod čebeljakom v prezimovanje. Od čebel, prezimljenih na sladkorju, umrla sta dva panja in

od onih na medu prezimljenih pa trije panji, a ne za grižo ali kako drugo boleznijo. Po prezimi in predno so bili panji postavljeni v čebeljak, se jih je zopet tehtalo in pokazalo se je, da so čebele z medom pitane povžile poprečno $6 \frac{7}{8}$ funtov, one s sladkorjem pitane pa le $3 \frac{1}{8}$ funta. Iz tega poskusa bi se dalo sklepati, da je sladkor za zimsko hrano saj tako dober, kakor najboljši med.“

„Oesterr.-ungar. Bienen-Zeitung.“

Poglavitna potreba, da čebele srečno prezimijo.

Jedina pomoč proti griži je izlet na prosto, da se čebele osnažijo; to pa je zavisno od vremena, kojega pa čebelar nima v oblasti. Na umeten način čebele spravljati na izletavanje je, kakor pravi Zeuner, neuspešno in težavno. Umetnost prezimovanja morala se je tedaj doslé omejiti na take naredbе, ki naj zabranijo, da se čebelam v črevih ne nabere preveč blata. To bi se naj zgodilo: 1. s tem, da čebelam damo kolikokrat le mogoče priložnost do očišče-

valnega izleta, obrnivši njih letalnico proti solnčni strani; 2. s tem, da jim pokladamo za zimo in zlasti po zimi kar najbolj koncentrovani zelo redilni živež, da se tvorjenje blata zmanjša; 3. da odvrčamo od njih vsak nemir, zakaj oznemirjena čebela se do polnega narsrka medú, in 4. da jih — kar je važno tudi iz drugih razlogov — branimo mrazú, zakaj čim večji je mraz, tem več hrane potrebujejo, to sledi iz zakona o kemijski vravnavi toplote v živalskem telesu.

O krvni množini pri različnih klanjih načinih

poročja klanji ravnatelj Goltz v časopisu „Zeitschrift für Fleisch- und Milchhygiene“. Poskusi so se naredili z 17 govedi, 8 teleti in 9 ovcami. Pri govedih se je poprečno dobilo: pri klanju (kakor je običajno pri Judih) 3·24, s strelno krinko 3·20 in z bitno krinko 2·89 odstotkov žive teže. Pri poskusih s teleti dobilo se je krvne množine 4·91, odnosno 4·90, odnosno 5·7 odstotkov s klanjem na judovski način, po navadnem

mesarskem prerezu vrata in poboju s kijem. Pri ovcah naposled se je dobilo s klanjem na judovski način 4·15, po vratnem zabodu 4·31 in po poboju s kijem 4·35 odstotkov žive teže. Iz tega sledi, da se včasih po tem, včasih po onem načinu dobi več krvi, da pa je zastran izkrvavenja povsem jednako, se li kolje po judovski šegi ali če se pred izpuščanjem krvi žival omami.

(„Illustr. Landw. Zeitung“.)

Pomenkovanje.

Pogovor o dragih časih iz prejšnjega stoletja.

Priobčil Hans Lange.

Splošno se misli, da so naši dedje in pradedje živeli v najcenejših časih; a vendar so takrat govorili naši predniki, da žive v

prav dragih časih. V dokaz tega bodi naveden pogovor med dvema Starograščanoma z leta 1792, ki je bil priobčen pred 106 leti.

Prvi pravi: V Gradcu tožijo o slabih časih; pred 50 leti (torej 1742) bilo je tukaj drugo življenje. Tu se je kupil puran za 15 kr., dvoje pečenih pišk s salato v gostilni za 8—9 krajcarjev. Vino, katerega velja zdaj (1792) maselje 12 kr., pili smo takrat komaj po 4 kr. Če si hoče človek zdaj privoščiti dobro kapljico, mora zahtevati po 24 kr. (maselje). Razkošje postaja vedno večje, tako tudi nagnenje po zabavi. So gospe, ki posteljo prodajo in na slami spijo, ter gospodične, ki morajo zobobol potrpežljivo prenašati, ker ne morejo goldinarja plačati, da bi se jim zob izdrl, zakaj morale so se prikazati v reduti (v sedanjem gledišču na Francovem trgu).

Na to je odgovoril drugi Graščan: Kakor se ukus ljudi vedno popolnuje, v tej meri se množijo tudi potrebščine in zabave, katerim je težko zadostiti, ker so vedno dražje. Če se pride zdaj (1792) v katero deželno mesto, katerega 20 do 30 let nismo videli, spoznamo, da je bilo tisto le vas. Ako je prišel v prejšnjem času v predpustu kak igravec z dondami, postavil svoje borno gledišče, potegnil svoje možiceljne na žico in jih pustil nekaj umazanih besed klaf-tati, vse je prihitelo, plačalo svoje groše, smejalo se iz vsega grla in bilo je zadovoljno. Če je krčmar imel štiri kvadratsežnje veliko sobo, to je bila krasna dvorana za ples! Nekaj lojenih sveč bila je vsa razsvetljava; par godcev notri, in veselica je bila gotova. Steklenica vina, kupica medice — „to je bila

pijača bogov“, — občinstvo pa se je zabavalo izvrstno. V postnem času bile so zopet druge zabave. Sparoma hodili so na Avgustina (kalvarijsko goro v Gradcu) sparoma v gozdič (bržkone pri nekdanjem karlavskem gradu), na sprehod in sparoma zopet domov. Domači fantje pa so takrat (1742) imeli svoje vesele igre v postu in ne kakor zdaj v predpustu. „A to so bile druge igre kakor zdaj“, slišimo postarane pobožne žene zdihovati. Tu sta prišla na oder naša ljuba gospa (Marija) in Kristus, naš gospod, tu so oblekli črno oblačilo matere božje rožnega venca in predstavljalo se je trpljenje Kristusovo, to je bilo lepo gledati! Seveda se je včasih kaj zgodilo, kar ni bilo prav; a bilo je vender ginljivo. Zdaj so naše veselice, gledišča, naše zasebne družbe in zabave po deželi gotovo tako sijajne, tako dobro izbrane, tako ukusne in naposled tudi tako drage, kakor v tedanjih časih po glavnih mestih niso bile. Zdaj mora biti na obleki polno trakov, tenčice, lahke svilene robe in zlate pene, sicer družba ne slovi. V lepi redutni dvorani se mora lepo plesati, to se je zopet treba naučiti od posebnega učitelja. Da se lepo pleše, mora se imeti tudi svilene nogavice, lepo obuvalo z bliščečimi zaponami, škornje z ostrogami. Razkošnost se vidno razširja, in vsled tega mora nastati draginja. Jedva se je sladkorju in kavi cena vzdignila za peti del, plačujemo že iz njih pripravljenih reči za četrti del dražje.

Vsak trgovec namakne pri svojem blagu in tako si zvišano sladkorno ceno večkrat nadomesti. Trpijo pa največ tisti, ki živijo od plače. Državni uradniki ne smejo (1792) opravljati postranskih poslov; tudi nimajo v to potrebnega znanja. Njim se plača redkokdaj poviša. Od uradnikov pride potem največ takih „milostljivih gospodičin“. Izgojene so bile po gosposko in zato jim hudo dene, če se morajo ob smrti starišev vsemu odreči. Seveda včasih tudi pretiravajo. Drage čase zakrivi le izomika; mi prav za prav nimamo dragih časov! Dežela prinaša nam vsega, česar potrebujemo; slabe letine in nadlog nimamo, ali naše nagnenje do razkošja in zabavanja je krivo, da potrebujemo več denarja in da si čas podražimo. Tako govoril je drugi Graščan o svoji dobi.

O dobrih in slabih časih daje pojasnilo gotovo tudi uradni list, ki razglasuje eksekutivne prodaje. Potrudil sem se in sestavil tiste za leto 1829, to je leto, v katerem nismo imeli vojne in kojega prejšnje leto ni prineslo povodnje ali drugih hudih elementarnih nezgod. Sodne prodaje stvari vršile so se navadno pri županovi hiši dotičnega kraja. Leta 1829 bile so na Štajerskem sledeče premičnine podanikov eksekutivno prodane: konjev 114, žrebet 94, krav 366, bikov 15, volov 53, telic 143, telet 185, svinj 365, ovac 53, slanine 115 funtov, pšenice 417 $\frac{1}{4}$ četrtinkov, 9 vaganov

in 75 mernikov, rži 140 četrtinkov, 154 $\frac{1}{2}$ mernika in 55 vaganov, ovs 109 četrtinkov, 96 vaganov in 14 mernikov, ječmena 2 črttinka in 71 vaganov, turšice 120 četrtinkov, ajde 171 $\frac{1}{2}$ četrtinka in 16 vaganov, prosa 13 četrtinkov, fižola 17 četrtinkov, raznega žita 105 četrtinkov, sena 230 centov, lanú 54 povesev, prediva 1 cent, vina 23 $\frac{1}{2}$ štrtinjaka in 33 veder, mošta 2 $\frac{1}{2}$ štrtinjaka, sadjevca 2 $\frac{1}{2}$ štrtinjaka, jesiha 5 osmink, orehov 1 četrtinek, lesa 2 $\frac{1}{2}$ sežnja, vozov 37, sani 1, koleselj 1, vožičkov 5, plahta 1, konjska oprava 1, žitni vitel 1, veliki žagi 2, kvaki 2, sveder 1, obročnik 1, puška 1, trdih stolov 6, trda miza 1, omara za obleko 1, drugi omari 2, rjuha 1, banja 1, viseči uri 2, stoječi uri 2, sodje 4, navadnih zidnih opek 26.000, dvojnih opek 2500, opek za tlak 1500, štulastih opek 1050 in strešnih opek 8000.

Eksekutivne prodaje so bile pri 5 plemenitaših, pri 11 obrtnikih v Gradcu, pri 47 obrtnikih zunaj Gradca, pri 59 zemljiških posestnikih v nekdanjem graškem okrožju, pri 19 posestnikih v okrožjih Bruck in Judenburg in 67 posestnikih v mariborskem in celjskem okrožju.

Leta 1829 je bilo konkurzov oglašanih: v Gradcu 8, v graškem okrožju 30, v judenburškem in brukskem okrožju 9, v mariborskem in celjskem okrožju 10. Zaradi zapravljenosti bilo pod skrbnika dejanih 10, in zaradi blaznosti 24 oseb.

Objave Raiffeisen.

Raiffeisenova posojilna društva.

Dne 23. oktobra 1898 ustanovilo se je Raiffeisenovo posojilno društvo v Krieglachu, okraj Kindberg, kjer je društvu pristopilo 30 posestnikov in obrtnikov.

Društveni okoliš obsega selsko občino Krieglach.

Društveno načelstvo sestoji iz 7 članov, načelnik je gospod Anton Habersack, stavbni mojster in župan v Krieglachu, nadzorno svetovalstvo iz 9 oseb pod predsedstvom gospoda Franca Lampl, posestnika v Krieglachu.

Za knjigovodjo in blagajničarja volil je zbor občinskega tajnika v Krieglachu, gospoda Leopolda Silly.

Pristopnine plača vsak društvenik 2 gld., za vsak opravljeni delež 10 gld.

Statistika: *a)* Najviši znesek za hranilne vloge 2000 gld., *b)* najmanjša hranilna vloga 1 gld., *c)* največe posojilo 300 gld., eventualno 600 gld., *d)* največa vsota izposojil 3000 gld., *e)* obrestno merilo za hranilne vloge 4 ‰, *f)* obrestno merilo za posojila 5 ‰, *g)* začasna brezobrestnost opravljenih deležev, *h)* zastran odškodnine za trud knjigovodje in blagajničarja ukrepal bode občni zbor po sklepu prvega poslovnega leta.

Dne 30. oktobra 1898 ustanovilo se je Raiffeisenovo posojilno društvo v Turnavi, v sodnem okraju Aflenz, kjer je društvu pristopilo 54 posestnikov in obrtnikov.

Društveni okoliš obsega selsko občino Turnau.

Društveno načelstvo sestoji iz 7 članov, načelnik je posestnik in župan gospod Ivan Kammerhofer v Turnavi, nadzorno svetovalstvo iz 9 oseb pod predsedstvom gosp. Adolfa Rossmann, posestnika in trgovca v Turnavi.

Za knjigovodjo in blagajničarja izvolil je zbor posestnika in poštárja gospoda Ivana Pichler v Turnavi.

Pristopnine plača vsak društvenik 2 gld., za vsak opravljeni delež 10 gld.

Statistika: *a)* Najviši znesek hranilne vloge 2000 gld., *b)* najmanjša hranilna vloga 1 gld., *c)* največe posojilo 500 gld., eventualno 1000 gld., *d)* največa vsota izposojil 3000 gld., *e)* obrestno merilo za hranilne vloge 4 ‰, *f)* obrestno merilo za posojila 5 ‰, *g)* začasna brezobrestnost opravljenih deležev, *h)* zastran odškodnine za trud knjigovodje in blagajničarja ukrepal bode občni zbor po sklepu prvega poslovnega leta.

Tržna poročila.

Graško tržno poročilo

od 8. do 14. marca 1899.

Govedina, 50 kil živa teža gld. 14.25 do 15.25; teletina 58—76 kr.; svinjetina 60—80 kr.; špeh sveži 64—76 kr.; pivojeni 62—72 kr.; surovo maslo gld. —80 do 1.40; goveje maslo gld. 1.— do 1.20; žmavec 64—72 kr. za 1 kilo.

Sejm za seno in slamo od 27. februarja do 4. marca 1899. Na 100 vozeh bilo je 986 meterskih centov sena in na 34 vozeh 264 meterskih centov razne slame. Bil je slabše obiskan kakor pretečeni teden. Seno, sladko gld. 2.70 do gld. 3.10, kisló gld. 2.60 do gld. 3.10. Ržena slama gld. 1.80 do gld. 2.—, pšenična slama gld. 1.75 do gld. 2.—, ovsena slama gld. 1.65 do gld. —.—

Živinski sejm bil je dne 9. in 10. marca 1899. Prignali so 391 volov, 65 bikov, 381 krav, 78 živih, 631 zaklanih telet, 1598 svinj, 102 glav drobnice, — konj.

Prodali so na Spodnje Avstrijsko: — vola, 9 bikov, 31 krav; v gorenji Štajer: 22 volov, — bika, 21 krav, — teleta; na Predarlško: 16 volov, 13 bikov, 42 krav, — telet; na Nemško: 28 volov, 7 bikov, 20 krav; na Švicarsko: 24 volov, 8 bikov, — telet; na Solnograško: 4 vole, 3 bike, 20 krav; na Češko: 13 krav.

Hmelj.

50 kilogr. Blago Žateško mestno 1898 115—125gld., deželno(okrajno) 115—125gld., deželno (okrožno) 110—120 gld.; Ošavsko rudeče 90—105 gld., zeleno 75—80 gld.

Tržne cene na Štajerskem, drugod v Avstriji in na Ogerskem.

Mesto	Pšenica	Rž	Ječmen	Oves	Koruza	Proso	Ajda	Bob	Seno	Slama za posteljo	Slama za nastel	Slama za klajo	Slama sploh
	za 100 kil												
	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.	g. kr.
Celje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ormož	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gradec	10 80	8 80	7 85	7 30	6 25	6 25	9 25	10 —	—	—	—	—	—
Ljubno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maribor	9 70	8 25	7 —	7 —	6 20	6 50	8 20	—	—	—	—	—	—
Ptuj	9 20	7 20	6 —	6 —	5 50	6 —	7 20	6 —	2 20	2 40	1 50	—	—
Gmunden	10 —	8 75	7 50	6 50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celovec	9 50	8 79	—	6 51	6 54	—	—	—	—	—	—	—	—
Ljubljana	10 80	9 —	7 50	6 50	5 70	—	—	—	—	—	—	—	—
Linc	9 20	8 —	7 —	6 10	5 80	—	—	—	—	—	—	—	—
Budapešt	10 42	7 87	—	5 80	4 57	—	—	—	—	—	—	—	—
Praga	10 10	8 20	8 75	6 60	6 05	—	—	—	—	—	—	—	—
Salzburg	9 49	8 14	—	6 88	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vels	9 30	8 30	7 30	6 40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dunaj	9 90	8 15	—	6 11	4 83	—	—	—	—	—	—	—	—